

N:o 209.

Af herr **C. A. Lindhagen m. fl.**, om vissa ändringar i förordningarne om kommunalstyrelse på landet och i stad m. m.

Uti en föregående motion har behandlats den genom propositionen n:o 28 framförda frågan om den politiska rösträtten. Det återstår då att ägna uppmärksamhet jämväl åt propositionerna n:is 29, 30, 69 och 70, hvilka behandla den kommunala rösträtten.

De kungl. förslagen säga sig vilja förläna äfven Första Kammaren karaktären att stå på folklig botten, hvilket framhålles vara klökt och för samhällets fortsatta utveckling nyttigt. Det betonas vidare, att tiden nu torde vara inne att i sammanhang med omgestaltningen af den politiska rösträtten jämväl upptaga frågan om reformerande af den kommunala för att de små inkomsttagarne omsider måtte kunna beredas ett verkligt inflytande på kommunala angelägenheters afgörande. Det erinras ock, att det måste vara nyttigt och lämpligt att kommunens alla skattskyldiga medlemmar få tillfälle till verksamt deltagande i dess angelägenheter, och detta särskildt därför att de viktiga sociala frågor, för hvilkas lösning kommunerna i våra dagar icke kunna undgå att direkt intressera sig, närmast röra befolkningens bredare lager. Dessa senares kraftiga medverkan i det kommunala arbetet kan därför ej undvaras, heter det i en af propositionerna.

Bägge dessa syftsmål, Första Kammarens demokratisering och de bredare befolkningslagrens verkliga inflytande i det kommunala arbetet äro ju så riktiga, bärande tankar, att man ovillkorligen måste glädja sig däråt och skänka dem sitt erkännande.

Men det är icke nog med vackra tankar. Profvet ligger i viljan att jämväl omsätta dem i handling. Litet hvar brista vi här alltid, när vägen framåt förutsätter personliga uppoffringar. I detta fall är offret stort, ett uppgifvande af förmögenhetens maktställningar till förmån för personlighetsprincipen. Det har ju också betecknats såsom ett omänskligt kraf att »taga allt hvad man äger och gifva åt de fattiga». Ingenting är därför mera mänskligt än att de uppriktiga konservativa partierna eller med andra ord förmögenhetens representanter i stort sedt rygga tillbaka för konsekvenserna. Men man kan dock i deras egen bekända religions namn lägga många af dem till last att de göra detta med glad tillfredsställelse i stället för att enligt bekant föredöme sörja däröfver.

Regeringen har för sin del ej heller kunnat fullfölja sina inledande betraktelser. Men det måste betecknas såsom verkligt försynt, att den då ej heller spillt många ord på reträtten. I hvilken omfattning en begränsning af deras inflytande, hvilka lämna det största bidraget till bestridande af kommunens utgifter, bör ske, är en ytterst grannliga och vanskelig fråga, säges det i propositionen. Och om än den röststyrka, hvaröfver de större skattebetalarna nu förfoga, bör förminskas, lärer däremot, heter det vidare, en anordning icke kunna godkännas, genom hvilken dessas inflytande kanske skulle omintetgöras och bestämmanderätten i ett slag öfverföras till andra samhällsklasser.

På detta kortfattade betänkande har sedan uppbyggts ett förslag, som ju vid första påseende högst väsentligt sänker röstskalan från sin nuvarande vidunderliga höjd ned till en 40-gradig skala. Men enligt hvad som blifvit påvisadt, innebär förslaget helt enkelt, att medan i medeltal på landsbygden förr 6,3 procent af de kommunalt röstberättigade väga upp samtliga öfriga, så skulle vid den ifrågasatta förändringen detta därstädes bli förhållandet med 14,5 procent. Och medan af de kommunalt röstberättigade 8,5 procent i de större och 9,6 procent i de mindre städerna väga upp alla de öfriga, så kommer hädanefter motsvarande siffror att höjas till endast 13,4 och 15,2 procent. Detta visar ju hur fullständigt man lyckats bibehålla de bestående maktförhållandena. De stora fyrkarna och bevillningskronorna skola fortfarande ha en stark befästad majoritet gent emot den stora majoriteten af valmännen, och detta missförhållande framstår så mycket bjärtare, då man besinnar, att ofvannämnda matematik i tillämpningen kommer att utfalla till ännu större nackdel för de små fyrkarna och bevillningskronorna. Ty i de stora städerna med dyra lefnadskostnader kommer att bland dem härja det så kallade utskyldsstrecket och på landsbygden i hög grad hvad

man skulle kunna kalla afståndsstreet, som utgör ett faktiskt hinder för det stora flertalet röstberättigade med obetydliga röstvärden att mangrant sammankomma och sålunda uppväga de större fyrkarna. En fördel, det måste ju villigt erkännas, har förslaget däri, att det bryter de stora bolagens envælde i vissa kommuner. Men detta är som man kan förstå icke något slutmål i denna för alla kommuner i hela riket så viktiga angelägenhet.

Man kan därför säga att, fränsedt så kallade bolagssocknar, skulle ingen afsevärd förändring i det bestående komma till stånd. Något litet gör visserligen äfven, att förslaget tillika upptagit proportionella val. I ett valsysteem med hög röstskala kommer nämligen majoriteten vid majoritetsval att dominera vida säkrare än vid majoritetsval efter allmän och lika rösträtt. Genom tillämpningen af proportionella val skulle däremot den stora massan af valmän, i den mån de kunna sammanföras till de kommunala valurnorna, erhålla någon liten minoritetsrepresentation men icke mera heller. Men så vidt dessa nådevedermålen i hvad på valrätten ankommer skulle kunna afspegla sig äfven i sammansättningen af Första Kammaren, så har detta, såsom i grundlagsmotionen påvisats, väsentligen förekommit genom att bibehålla de nuvarande bestämmelserna om ledamotskap i kammaren, hvilket förhindrar denna minoritets elektor i landstingen och stadsfullmäktige att i allmänhet kunna till ledamöter i Första Kammaren utse verkliga meningsfränder.

Förmögenhetsprincipen triumferar således fortfarande fullständigt öfver personlighetsprincipen. Den officiella kristendomen är fortfarande icke annat än ett spökelse äfven på detta område.

När man i vår tid upptager frågan om reformerande af den kommunala rösträtten och anser, att reformen bör gå i den riktning, att »verkligt inflytande» tillförsäkras kommunens alla medlemmar, så talar man om och genomför öfverallt annorstädes i världen endast väsentligen allmän och lika rösträtt. Detta mål har trots samstämmighet i utgångspunkterna stått fjärran från den svenska regeringens afsikter, och något direkt skäl för afståndstagandet angifves som sagdt icke. Men den penna, som i propositionens historiska utredning särskildt varmt och sympatiskt redogör för de skäl, motståndare till lika rösträtt vid kommunala val tillförene gjort gällande, skvallrar om att det kanske är här man har att söka regeringens mening, gömd i det fördolda.

I nämnda framställning anföres då först, att omröstning efter hufvudtalet icke kan komma i fråga vid afgörandet af kommunala angelägenheter såsom i de politiska frågorna. Kommunens verksamhet afsåge nämligen uteslutande dess gemensamma ordnings- och hushålls-

angelägenheter, hvilka med högst få undantag vore förenade med utgifter. Riksdagens verksamhet däremot vore icke blott af beskattnings- utan äfven och i främsta rummet af lagstiftnings natur.

Detta är ögonskenligen en särdeles sökt framställning, frigjord från påtagliga grundsatser. En dylik åtskillnad skulle då vara något egendomligt för oss, till skillnad från andra länder. Rätta förhållandet synes vara, att kommunen endast är i smått, hvad staten är i stort. Båda samhällena måste hafva sin representation, som skall fatta beslut, ägnade att främja det allmänna bästa, och båda representationerna måste för ändamålet besluta om inkomster och utgifter och därtill äfven mycket annat. Förklaringen till förutnämnda uppfattning ligger naturligtvis däri, att bestående förhållanden lätt skapa föreställningar om att det också måste vara som det är. Detta är ju en vanlig begreppsbildning hos oss alla, när vi äro konservativa.

Vidare anföres, att rätt till deltagandet i kommunala afgöranden visserligen liksom hvarje annan rättighet vore personlig, men däraf följde ingalunda, att den borde af alla i lika mån åtnjutas. Tvärtom måste det tillses, att den afgörande rösten i kommunernas angelägenheter icke lämnades åt dem, hvilka för desamma hade ett jämförelsevis ringa intresse och tilläfventyrs saknade de för dessa angelägenheter behöriga handhafvande erforderliga egenskaper. Någon absolut erforderlig mätare däraf funnes visserligen icke. Men likasom man måste antaga, att de, hvilka i väsentligaste mån bidroge till fyllande af kommunens behof, vore mest intresserade af att bidragen ändamålsenligt användes, så syntes det ligga i sakens natur, att den, som dagen i ända måste med ett mera mekaniskt arbete söka förtjäna ett nödtorftigt lifsupphälle, icke kunde hafva tid eller lust att förvärfva sig det erforderliga måttet af vetande.

Detta är en förhåfvelse, hvartill förmögenheten i sin syn på tingen alltid och helt naturligt gör sig skyldig vid försvaret af sina nedärfda privilegier. Hur oriktigt detta åskådningssätt är, har närmare utvecklats i grundlagsmotionen. Det är ju här icke företrädesvis tekniska kunskaper det gäller, utan främst insikter om bristerna i samhället. Dessa känna de allra bäst till, som lida under dem eller, såsom man säger, bära den sko, som klämmer. Endast ur en sådan lefvande erfarenhetskunskap om samhällsrefvorna, kan man hoppas, skall utgå en verklig handlingskraftig vilja att omsätta dessa kunskaper i samhällsnyttiga reformer.

Ett större sken af befogenhet kan ju däremot synas ligga i en tredje invändning, nämligen att det ej vore med rättvisa och billighet förenligt, att de, som komma att drabbas helt obetydligt af en ifråga-

satt utgift, skulle kunna få tillfälle besluta densamma i strid mot deras mening, som skola till den väsentligaste delen bekosta densamma. Onekligen kan här någon gång inträffa fall, som under nuvarande samhällsförhållanden kunna te sig ofördelaktigt inför billighetens fordringar. Men detta få de nuvarande generationerna underkasta sig af hänsyn till de större och viktigare framtidskräf, som tillgodoses genom den lika rösträtten. Man förbiser här också två mycket viktiga omständigheter. För det första förbiser man, att en liten inkomsttagares lilla andel i en beslutad utgift oftast för honom är en större tunga, än det större skattebidraget är för den förmögnare. Men framför allt grundar sig förenämnda invändning på en felaktig uppfattning af skattepliktens natur. Den större skatt, som af större inkomster utkräfvcs, är ingalunda, såsom man gärna vill föreställa sig, någon välgörenhet mot samhället från skattebetalarnas sida, som berättiga dem till ett större inflytande. Den större utskylden är endast en tillbörlig tribut till det allmänna, för att detta skyddar inkomsttagaren i innehafvet af hans större förmögenhet. Eller också afser skatten att indraga till det allmänna någon andel i värden, som oförtjänt tillfallit den enskilde endast i följd af omtanke och konjunkturer, som samhället själf och ej den enskilde skapat.

Slutligen anmärkes, att införandet af lika rösträtt i kommunala angelägenheter skulle medföra väsentliga rubbningar i grunderna för Riksdagens bildande. Men rubbning i dessa grunder är just det, som är det verkliga ändamålet med den så kallade rösträttsfrågan. Den medverkan, som härvid kan vinnas genom lika kommunal rösträtt, är lika oundgänglig som förträfflig.

Hvad nu anförts om den lika kommunala rösträtten äger samma giltighet för bedömande af krafvet på väsentligen allmän kommunal rösträtt, hvarpå propositionen som sagdt icke alls inlåtit sig.

Med det nu sagda hafva vi velat framhålla, att intet hållbart skäl gifves, hvarför ej den kommunala rösträtten lika väl som den politiska måste vara byggd på den allmänna och lika rösträttens grund. Det är redan helt och hållet så i många stora europeiska länder. En sådan ordning har ock redan genomförts i Norge, föreslagits af danska regeringen och blir helt visst en första åtgärd af det nya finska parlamentet. Obönhörligt kommer det att gå så en gång äfven hos oss. Det är därför obegripligt, att mången kan tilltro sig att mana till samling och slutgiltig lösning af en dylik fråga genom att erbjuda de fattigaste kompromisser, hvilka endast komma att vara till för att sönderslitas. Allt detta tal om dylika lösningar af rösträttsfrågorna för att landet

sedan skulle kunna mera odeladt ägna sig åt andra uppgifter är, så vidt vi förstå, fåvitskt. Därmed vinnes ingenting annat än just en ytterligare förlängning af rösträttsstriderna och en ytterligare förbittring i desamma. Först genom att lösa dem på en gång riktigt, blifva de afförda från dagordningen och gifva medel, rum och tid för de nya uppgifterna eller kanske rättare sagdt för striderna om de nya uppgifterna.

Efter dessa principiella uttalanden öfvergå vi till att undersöka, hur man lämpligen bör manövrera sig fram för att äfven här hemma göra principerna gällande i tillämpningen. Härvid möta företrädesvis nedannämnda spörsmål:

1) *Allmän och lika kommunal rösträtt.* Såsom ofvan äfvensom i grundlagsmotionen utvecklats, bör enligt vår mening den kommunala rösträtten lika väl som den politiska vara i hufvudsak byggd på personlighetsprincipen och således på den allmänna och lika rösträttens grund. Några andra s. k. rösträttsstreck böra strängt taget icke heller här förekomma än ett vanfräjd- och ett förmynderskapsstreck, ehuru jämväl dessa i vissa fall kunna vara föremål för olika meningar.

Nu invänder man emellertid, att den personliga rösträtten bör vara byggd icke blott på medlemskap i samhället utan äfven på fullgörandet af några personliga förpliktelser till detsamma, uttryckt i skattebetalning eller arbete. Till staten utgöres skattebetalning af alla medborgare utan undantag genom de indirekta skatterna, och värneplikten innefattar ett arbete, lagdt på alla kroppsligt friska män utan undantag. I kommunerna däremot uttagas numera alla kommunala tungor endast genom direkt beskattning, och därför får någon fullt genomförd allmän rösträtt ej genomföras i kommunerna.

Dessa invändningar halta visserligen äfven de åtskilligt. Det kan nog ådagaläggas, att en kommuns medlemmar kunna sägas skatta indirekt äfven till kommunen, såsom genom bidrag till brännvinsmedlen och äfven på annat sätt. Rent teoretiskt sedt bör icke heller skyldighet att betala någon penning till kommunen vara afgörande för en medlems befogenhet att inverka på de kommunala afgörandena. Äfven hans intressen beröras i många fall däraf, och är hans ställning så dålig, att samhället anser sig ej kunna utkräfvä något af honom, så kan ju detta lika väl vara ett skäl för att låta en sådan medlem med sin röst söka

inverka på afhjälpan det af de missförhållanden, som föranledt hans olyckliga belägenhet.

Ett uppenbart åsidosättande af all rimlighet är denna princip om skatteplikt som grundval för kommunal rösträtt, såsom den i tillämpningen ter sig hos oss. Att en sådan viktig och samhällsnyttig klass som exempelvis *torparna* på landet äro utestängda från kommunal rösträtt är ju en påtaglig oefterrättlighet. Samlingspartiets politiska rösträttsmotion af år 1900, som ville förbinda den politiska rösträtten med den kommunala, sökte därför också genom särskilda bestämmelser få torparna med.

En annan kategori medborgare, som här äro särdeles försummade, äro *kvinnorna*. De äga visserligen kommunal rösträtt på samma villkor som män, men så snart en kvinna gifter sig förlorar hon nästan undantagslöst rösträtt, om hon förut haft sådan. Och hvad de ogifta kvinnorna angår, så äro så kallade hemmadöttrar, som dock merendels arbeta strängt i hemmet, själfvallet utom räkningen, såvida de icke hafva personlig förmögenhet. De själf försörjande ogifta kvinnorna åter, som ensamma kunna ha någon fördel af den nuvarande kommunala rösträtten, komma emellertid till en öfvervägande del ej i åtnjutande af densamma på grund af den usla aflöning, hvarmed man anser skickligt att aflöna kvinnor för deras arbete till skillnad från män, ett system, som opåtaladt kan fortgå så länge man håller dem utanför rättigheterna samt därigenom beröfvar dem intresse och förmåga att sörja något bättre för sig själfva.

Det är oafvisligt att en rättelse med det första måste ske i detta sakernas tillstånd eller med andra ord: den kommunala rösträtten måste i hufvudsak blifva hvad man kallar allmän. Detta hindrar dock ej att härvid fogas den begränsningen i själfva grunden för rösträtten, att den förutsätter en skatteplikt eller åtminstone ett åtagande att betala till kommunen någon afgift i form af ett slags mantalspenningar, såsom den norska lagen och det danska förslaget innehåller. Så mycket intresse kan ju med visst fog fordras för vinnandet af denna medborgerliga rättighet.

Eit dylikt kommunalt rösträttssystem kräfver dock åtskillig omarbetning af gällande lagstiftning, som ej under pågående riksdag kan af enskilde motionärer medhinnas eller med auktoritet framföras. Härutinnan är man därför hänvisad till att framställa allenast ett yrkande om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af ett förslag i ämnet.

2) *Reformering af den kommunala rösträtten på gällande rösträttsgrund.* En framställning af ofvannämnda slag äfventyrar emellertid att vid sin första framkomst afslås, och äfven om den bifolles, så är det ovisst, hur snart den kan leda till positivt resultat. Redan angelägenheten i och för sig att förbättra den kommunala rösträtten på det beståendes grund påkallar därför allvarliga försök att i afvaktan på fortsättningen redan nu inslå på denna väg. Och detta blir ännu mer oeftergifligt med hänsyn till det samband en kommunal rösträttsreform äger med den nu aktuella frågan om en revision af grunderna för båda kamrarnes bildande.

En sådan reform på den nuvarande kommunala rösträttens grund måste af förut angifna skäl med personlighetsprincipens tillämpning gifvetvis bestå däri, att rösträtten göres *lika*. Röstskalan kommer därmed att helt och hållet bortfalla.

Man kan tänka sig att en sådan anordning förbindes med en utsträckning af rösträtten äfven till några kategorier medborgare, som nu alldeles sakna den. Tanken riktas därvid särskildt på gifta kvinnor, hvilkas män äga rösträtt. Den norska lagen och det danska förslaget förlåna rösträtt åt dylika hustrur, oafsedt att de senare ej själfva skatta för något. Det är många skäl, som tala för en sådan åtgärd. Den gifta kvinnan har hitintills varit särdeles tillbakasatt såsom samhällsmedlem. Genom giftermål förlorar hon rättigheter, som hon förut haft och har länge ansetts obehörig att bekläda offentliga sysslor och uppdrag, därest hon ej särskildt i lag berättigats därtill. Att nu gifva gift kvinna samma rösträtt, som hennes man äger, skulle vara både en upprättelse och en rättvisa. Hon är ju i själfva verket sin mans arbetskamrat, och hennes arbete i hemmet och för familjen är nog lika mycket värdt som mannens arbete, hvilket inbringar åt honom medborgerliga rättigheter. Det står ju ock i civillagen, att hustru skall följa mannens stånd och villkor. Och särskildt i en kommun, hvares tillstånd så nära berör familjelifvet och dess förhållanden, bör det vara en nyttig sak att väcka hustrurnas intresse för de kommunala frågorna och bereda dem möjlighet att inverka på desamma.

Men å andra sidan kan man ju säga, att det blir redigare om man ej sammanblandar de båda linjer, på hvilka man har att gå fram vid lösningen af den kommunala rösträttsfrågan. Omsorgen att få med alla dem, som nu sakna kommunal rösträtt, må få blifva en sak för sig helt och odeladt. I detta syfte har redan föreslagits en skrifvelse. Vi anse oss därför böra afstå från den eljest mycket tilltalande tanken att redan nu föra fram åtminstone de gifta kvinnornas sak.

Den lika rösträtten medför emellertid vissa konsekvenser, som det gifves all anledning att taga så godt först som sist. Genom den lika rösträtten är nämligen förmögenheten såsom röstgrund borta och personlighetsprincipen träder fram. Det kan därför ej vidare blifva tal om annat än *myndiga medlemmar af en kommun* såsom röstberättigade. Samfälligheter såsom stärbhus och menigheter samt juridiska personer såsom bolag komma ur räkningen. En minderårig bör ej vidare få rösta genom sin förmyndare för någon viss förmögenhet, utan rösträtt tillkommer blott till myndig ålder komna medborgare, hvilka ej stå under förmynderskap. Och äfven en myndig röstberättigad person bör såsom person få rösta endast på ett ställe, nämligen där han bor och är mantalsskrifven, och ej kunna såsom nu utöfva rösträtt i olika orter, därför att han har förmögenhet placerad på olika ställen. Så är äfven förhållandet annorstädes i slika händelser. Den kommunala rösträtten kommer i dessa afseenden att stå på samma fot som den politiska.

Den rätt som tillagts röstberättigad att *på grund af fullmakt utöfva rösträtt* för högst en annan röstägande synes däremot böra bibehållas. Strängt taget kräver personlighetsprincipen, att rösträtten utöfvas personligen. Men de faktiska förhållandena tala här till förmån för en afvikelse från principerna. I fråga om de politiska valen kräfvades ofta rätt för sjömän att insända sina valsedlar. Öfverallt på landsbygden möta särskildt i de många stora glest befolkade trakterna ofta oöfvervinneliga hinder och fordras oskäligen uppföringar för den enskilde att kunna utöfva sin rösträtt. Detta inverkar mest i det kommunala lifvet, där stämmor hållas flera gånger om året. Det kunde snarare ifrågasättas, om det icke blir oundgängligt att på landsbygden under vissa förutsättningar medgifva röstning genom fullmäktig i ännu större utsträckning än nu får ske, såvida ej annan lämpligare metod kan utfinnas.

Bortfallandet af *bolagens rösträtt* är särskildt en stor befrielse för vidsträckta områden af vårt land. Ett viktigt inlägg sker därigenom i sökandet efter medlen för att hämna emigrationen, ty en mångenstädes medverkande orsak därtill är den stora vantrefnad, som griper landsbefolkningen, när den icke har något att säga i sin kommuns angelägenheter. Norrlandskommittén framhåller ock bolagsväldets skadliga inflytande både på det kommunala lifvet och från politisk synpunkt. En allmän uppfattning har ständigt gjort sig gällande jämväl inom Riksdagen, att bolagens rösträtt måste väsentligen mer begränsas än

den vanliga rösträtten. År 1884 motionerades exempelvis i sådant afseende af Liss Olof Larsson »att den i kommunallagarna aktiebolag tillerkända rösträtt måtte försvinna». Bolagen ha emellertid ej själfva tillskansat sig sitt nuvarande inflytande på områden, som äro främmande för deras egentliga verksamhet. Felet ligger i ett förbiseende hos författningarne, hvilka sålunda kräfva en rättelse i den delen utan vidare omsvep.

Enligt gällande bestämmelser är äfven kvinna kommunalt röstberättigad. Någon gång inträffar det, att äfven *gift kvinna* uppfyller de uppställda betingelserna för sådan rösträtt. Men då man på många håll föreställer sig, att mannens målsmanskap från den civila lagstiftningen kastar sin skugga äfven öfver dessa från hans inflytande i själfva verket fridlysta områden, så tvekas det här och hvar, huruvida man skall våga låta gift kvinna utöfva en medborgerlig befogenhet, oafsedt att något hinder därför bokstafligen icke möter. Detta vacklande i författningarnas tillämpning bör undanröjas genom en uttrycklig förklaring om att gift kvinna inbegripes bland dem, som äga kommunal rösträtt, när de uppfylla de föreskrifna fordringarna därför.

För närvarande förloras rösträtt, om man *häftar för kommunalutskylder*. Någon begränsning i tiden förekommer icke och man får därför se sig före tio år tillbaka i tiden, såvida icke såsom sker i åtskilliga kommuner oguldna utskylder afskrifvas efter viss tids förlopp. Utskyldstreck för politisk rösträtt har af oss i grundlagsmotionen icke upptagits. I detta fall åter skall själfva förutsättningen för rösträtt vara skatteplikt till kommunen. Anledning förefinnes då att icke helt lämna åsido, huruvida denna plikt fullgjorts eller icke, ehuru väl man å andra sidan måste medgifva, att oförskyldt häftande för utskylder helst ej borde leda till rösträttens förlust. Att emellertid låta ett utskyldstreck gälla obegränsadt är, såsom ofta frambållits, ur olika synpunkter olämpligt. Norska lagen och danska förslaget fordra fullgjord skattebetalning under ett år. Detta synes efterföljansvärdt liksom äfven det i regeringspropositionen framställda förslaget, att man icke heller bör räkna med tiden närmast före valen utan taga hänsyn endast till oguldna utskylder, som förfallit under nästförflutna kalenderår.

3:o). *Valbarhet till de kommunala representationerna och nämnderna m. m.* Då det nu gäller att i fullaste utsträckning gifva *kvinna* tillfälle att till sin egen och samhällets båtnad deltaga i det politiska och kommunala lifvet, så är det själfallet, att hon äfven bör få valbarhet

till de kommunala representationerna och nämnderna. För gift kvinna får detta i allmänhet tyvärr ej så stor betydelse, så länge rösträtt enligt gällande system fortfar att vara villkor för valbarhet. Men principen blir gifven, och de ogifta kvinnorna kunna alltid få gagn däraf. En särskild motion i detta syfte har blifvit väckt vid denna riksdag. Men genom ett förbiseende blef den ej inom föreskrifven tid öfverlämnad till särskilda utskottet och ligger därför nu kvar i lagtskottet.

De skäl, som tala för att äfven i dessa fall lagstiftningen bör släppa fram kvinnorna, äro så ofta uttalade, att de nu borde vara kända af de flesta. Det må vara nog att omnämna, hurusom enligt detta förslag kvinna skulle få rätt att väljas till ledamot i kommunalfullmäktige och kommunalnämnd, ordförande i kommunalstämma, ledamot i stadsfullmäktige och drätsel-nämnd samt ledamot i landsting.

Den manliga nedlåtenheten och omtanken har skänkt kvinna, som väljes till ledamot i skolråd och kyrkoråd samt vissa Stockholms stads nämnder, rättighet att afsäga sig uppdraget. En dylik hänsyn är i de nu afsedda fallen så mycket mindre behöflig, som i allmänhet är stad-gadt att giltigt hinder befriar från uppdragen.

Liksom det anses lämpligt att underlätta för valmännen att efter sitt tycke utse ledamöter i Första Kammaren genom att tillägga de senare *arfvode och reseersättning*, så kan det vara lämpligt att utsträcka denna omtanke äfven till ledamöterna i landstingen, på hvilka valet till nämnda kammare ju beror. Landstingsmännen äga nämligen endast ersättning för resekostnader men inga dagtraktamenten. Riktigast är väl att de erhålla äfven sådana, hvarvid den ökade utgiften kan motvägas genom att bestämma ersättningen för resa på järnväg efter afgift till andra klassens vagn i stället för, såsom nu är medgifvet, afgift i första klassen. Skjuts efter två hästar i stället för en kunde ju också ur besparingssynpunkt borttagas; men det är kanske ej värdt att nu röra i den saken. Dagtraktamentet torde kunna bestämmas till sex kronor. På detta sätt skulle ersättningen motsvara hvad som utgår inom 4:de klassen i resereglementet. Vill någon spendera mera, må det blifva hans ensak.

4:o). *Särskilda frågor.* Genomförande af lika rösträtt i kommunerna har vissa konsekvenser med sig i afseende å *andra författningar*. Sålunda bör naturligtvis lagen om tillsättning af prästerliga tjänster ändras så, att den lika rösträtten blir gällande äfven vid prästval. Förordningen

om kommunalstyrelse på landet talar vidare i 11 § 2 mom. om rösträtt enligt annan grund vid beslut öfver ärenden rörande vissa besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder. Hit hör exempelvis väghållningsbesväret, och skulle lika rösträtt här tillämpas, så fordras ändring tillika i väglagen. Ordlandet af dessa och liknande spörsmål till öfverensstämmelse med den nu föreslagna lagstiftningen hafva vi ansett utan olägenhet kunna blifva en senare fråga, som kan efter närmare utredning ordnas till ett kommande år.

I fråga om *valsättet* så har ofta framförts frågan om proportionellt valsätt vid kommunala val. Här är en dylik anordning ju också lättare att åstadkomma än vid de politiska genom att valkretsarne ej behöfva utvidgas utan kunna bibehållas sådana de äro. Det danska förslaget upptar en proportionell valmetod och den norska lagen medgifver kommunen rätt att välja mellan majoritetsval och proportionellt valsätt. Vid den af oss ifrågasatta utredningen rörande en kommunal rösträttsreform byggd i hufvudsak på den allmänna och lika rösträtten bör en utredning ske äfven om denna saks lämplighet i och för sig och de bästa metoderna för dess tillämpning. Att den nu föreslagna metoden ej är att tillråda, blifver allt mer klart, äfven om mången af andra skäl är beredd att sluka den, det må sedan gå huru som helst. Riktigast är väl, att man på ort och ställe studerar erfarenheterna från andra länder. Kanske skall det då också visa sig att en mera olärd metod är i praktiken att vida föredraga framför skickligt uttänkta vetenskapliga system.

I de kungl. propositionerna hafva upptagits vid sidan af de förändringar, som föranledts af rösträttsfrågan, äfven *åtskilliga andra nyheter*, som tilläfventyrs kunna vara tänkvärda. För vårt ändamål har det ej varit nödigt att särskildt ingå i bedömande af dessa förslag, hvarföre vi föredragit att för vår del lämna berörda frågor öppna och ej föregripa vederbörande utskott i dess pröfning af desamma. I en punkt kan dock ett visst sammanhang med vårt förslag sägas äga rum nämligen beträffande förslagen om att två tredjedels majoritet skall erfordras för beslut inom de kommunala representationerna i vissa uppräknade frågor. En alltför utsträckt rättighet för minoriteten att blifva utslagsgifvande synes dock icke alls vara tillrädligt. Det är svårt nog ändå att få fram en ny sak, och skulle ett dylikt minoritetsvälde i enstaka fall visa sig gagneligt, så är det alldeles visst att det vida oftare skall stå som ett hinder för ett verkligt reformarbete. I ett

fall synes saken emellertid hafva fog för sig, när det gäller upptagande af lån ställt att återbetalas efter någon afsevärdare tid. Här kan det ju vara skäl att gifva minoriteten en nödvärnsrätt emot en möjligen ruinerande kommunalpolitik.

På grund af hvad sålunda anförts och med erinran om den kommunala rösträttsreformens sammanhang med grundlagsreformerna hemställa vi:

att Riksdagen, med afslag å propositionerna n:is 29, 30, 69 och 70, i hvad de afse de i denna motion behandlade frågor, måtte:

dels i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen snarast möjligt framlägga förslag till en reform af den kommunala rösträtten byggd i hufvudsak på grundvalen af allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor,

dels ock, intill dess dylikt förslag kan blifva genomfördt, för sin del antaga nedannämnda förändringar af vissa §§ i följande kommunala författningar nämligen:

1:o) **Förordningen om kommunalstyrelse på landet.**

§ 4.

Medlem af en kommun på landet är en hvar, som där är mantalsskrifven.

§ 8.

En hvar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem af en kommun, uppnått tjuguettt års ålder samt enligt § 57 är förbunden att erlägga skatt till kommunen och icke häftar för kommunalutskylder,

som förfallit till betalning under sistförflutna kalenderåret, är berättigad att delta i kommunalstämmans öfverläggningar och beslut.

Hvad ofvan stadgats äger ock tillämplighet på gift kvinna, som uppfyller ofvannämnda betingelser.

Den, som står under förmynderskap, må ej utöfva rösträtt.

§ 9.

(Utgår.)

§ 11.

Hvarje röstberättigad äger en röst.

Där för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes stadgad, skall vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, röstning ske efter röstvärde, beräknadt efter den särskildt bestämda grunden på sätt hittills ägt rum.

§ 14 mom. 1.

Kommunalstämman utser bland kommunens röstberättigade medlemmar, som uppnått 25 års ålder, en ordförande och en vice ordförande för fyra år.

§ 18.

Kommunalstämma — — — finner. Röstberättigad medlem af kommunen äfvensom — — — stadgas.

§ 21.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställer ordföranden proposition, så affattad, att den må kunna med ja och nej besvaras. Ordföranden tillkännagifver, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag. Äskas omröstning, verkställes den öppet och efter upprop.

Till beslut erfordras två tredjedelar af de i omröstningen deltagande röster, då beslutet afser upptagande af lån, ställt på längre återbetalningstid än två år, samt frågor, hvarom i §§ 27 och 36 sägs. I öfriga frågor bestämmes utgången genom enkel pluralitet af de afgifna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, gäller den mening, som ordföranden biträder.

I fråga, där jämlikt 11 § 2 mom. röstas efter särskild röstgrund, gälle vid lika röstetal såsom beslut, hvad de flesta röstande efter hufvudtalet bifallit. Äro äfven efter sådan beräkning rösterna lika delade, varder den mening beslut, som ordföranden biträder.

§ 27.

Vill — — — kommunens hela röstetal sig där-
om förenar.

§ 35.

Om val af nämndemän är särskildt stadgadt.

§ 59 mom. 2.

Denna längd, som ligger till grund för kommunal-
utskyldernas debitering, utgör med iakttagande af
de bestämmelser och undantag §§ 8 och 11 innehålla
tillika kommunens röstlängd. I den för anmärkningar
afsedda kolumn antecknas, om och på hvilken grund
i följd af bestämmelserna i § 8 någon i längden upp-
förd skattskyldig icke äger utöfva rösträtt. Längden
upprättas i två exemplar, af hvilka det ena anslås i
sockenstugan och det andra förvaras hos kommunal-
nämnden.

§ 73, mom. 3.

Till beslut i fråga angående upptagande af lån,
hvarom här ofvan sägs, erfordras två tredjedelar af
de i omröstningen deltagandes röster.

2:o) Förordningen om kommunalstyrelse i stad.

§ 3.

Medlem af stadskommun är enhvar, som där är mantalsskrifven.

§ 7 mom 2.

I stad — — — öfverlåtas. Om den röstöfvervikt, som till beslut i omförmälda frågor erfordras, stadgas i § 21. Dylikt beslut skall hos Konungens befallningshafvande ofördröjligen anmälas.

§ 10.

Enhvar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem af en stadskommun, uppnått tjuguetå års ålder, samt enligt § 57 är förbundet att erlægga skatt och icke häftar för stadsutskylder, som förfallit till betalning under sistförflutna kalenderåret, är berättigad att vid allmän rådstuga, deltaga i öfverläggningar och beslut i alla de i staden rörande angelägenheter, hvilka icke enligt rikets grundlagar eller särskilda författningar äro vissa klasser af stadens medlemmar förbehållna.

Hvad ofvan stadgats äger ock tillämplighet på gift kvinna, som uppfyller ofvannämnda betingelser.

Den som står under förmynderskap, må ej utöfva rösträtt.

§ 11.

(Utgår.)

§ 12.

En hvar, som är röstberättigad vid allmän rådstuga, äger en röst.

§ 14.

Sedan taxeringslängden för allmänna bevillningen blifvit af pröfningskommittén granskad, upprättar magistraten på grund däraf en längd öfver stadens röstägande medlemmar. Innan — — — val.

§ 21.

För hvarje fråga, som till behandling förekommer, skall ordföranden sedan öfverläggningen är slutad, framställa proposition, så affattad, att den må kunna med ja eller nej besvaras. Ordföranden tillkännagifver därefter, huru, enligt hans uppfattning, beslutet utfallit, och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag. Äskas omröstning, verkställes den öppet och efter upprop.

Till beslut erfordras två tredjedelar af de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet afser förändring jämlikt § 7 i sättet för utöfvande af den staden i kommunala angelägenheter tillkommande beslutanderätt eller upptagande af lån ställdt på längre återbetalningstid än två år.

I öfriga frågor bestämmes utgången genom enkel pluralitet af de afgina rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, gäller den mening, som ordföranden biträder.

§ 27.

Stadsfullmäktige väljas ibland stadens röstberättigade medlemmar. Där — — — ordning.

§ 56.

Ledamöter i drätselkammaren utses ibland stadens röstberättigade medlemmar af stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, af allmänna rådstugan.

3:o) Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

§ 2.

Medlem af kommunen är en hvar, som där är mantalsskrifven.

§ 5.

Kommunens beslutanderätt utöfvas genom därtill bland stadens röstberättigade medlemmar valde — — — angelägenheter.

§ 6 mom. 3.

Magistraten — — — i röstlängden upptagen, ej anses — — — ogillas.

§ 8 mom. 3.

(Utgår.)

§ 9.

En hvar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem af kommunen, uppnått tjuguetå års ålder, samt enligt § 40 är förbunden att till kommunen erlægga skatt och icke häftar för stadsutskylder, som förfallit till betalning under sistförflutna kalenderåret, är berättigad att i val af statsfullmäktige deltaga.

Hvad ofvan stadgats äger ock tillämplighet på gift kvinna, som uppfyller ofvannämnda betingelser.

Den som står under förmynderskap må ej utöfva rösträtt.

§ 10.

(Utgår.)

§ 11.

(Utgår.)

§ 12 mom. 1.

Vid valet, som förrättas med slutna sedlar och för öfrigt i tillämpliga delar efter den ordning, som för val af riksdagsfullmäktige för staden är eller varder antagen, äger en hvar till deltagande däruti berättigad medlem af kommunen en röst.

§ 23 mom. 2.

Ordföranden — — — röst. Utgången bestämmes genom enkel röstpluralitet utom i frågor, som angå beviljande af anslag till nya ändamål eller behof eller upptagande af lån, ställdt på längre återbetalningstid än två år, för hvilka erfordras bifall af två tredjedelar bland dem, hvilka i beslutet deltaga. Utfalla — — — beslutet.

§ 38 mom. 2.

Till — — — kan äfven väljas kvinna, gift eller ogift, som är — — — uppdraget.

4:o) **Förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd.**

§ 6.

Vid omröstning följes på landet hvad för kommunalstämma och i stad hvad för allmän rådstuga stadgadt är i afseende på rösträtts utöfning och öfverlåtande på annan person.

§ 7.

När stads- och landsförsamlingar äro i kyrkligt afseende förenade, äga de att på kyrkostämma samfällt öfverlägga och besluta i gemensamma angelägenheter; och skall därvid, då omröstning i någon fråga erfordras, för hvardera församlingen följas dess uti den föreliggande frågan eljest gällande röstlängd, hvarefter de för hvarje mening afgifna röster sammanräknas.

Besluta förenade stads- och landsförsamlingar annan röstgrund än nu är sagdt, skall detta beslut, där det varder af Konungen stadfäst, lända till efter rättelse.

Hvad sålunda är stadgadt gälle ock, där församlingar, om hvilka här är fråga, endast delvis äro med hvarandra förenade.

§ 10 mom. 2.

En hvar, som är berättigad till talan i kyrkostämma, äger ock — — — beslut.

§ 15.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställer ordföranden proposition, så affattad, att den må kunna med ja eller nej besvaras. Ordföranden tillkännagifver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag. Åskas omröstning, verkställs den öppet och efter upprop.

Till beslut erfordras två tredjedelar af de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet afser upptagande af lån, ställt på längre återbetalningstid än två år.

I öfriga frågor bestämmes utgången genom enkel pluralitet af de afgifna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, gäller den mening, som ordföranden biträder.

§ 23 mom. 5.

Till ledamöter i skolrådet äger församlingen lika-
ledes att å kyrkostämman utse lämpligt antal för nit
om skolväsendet kände män eller kvinnor. Hvad så-
lunda stadgats äger ock tillämplighet å gift kvinna,
som uppfyller betingelserna för valbarhet. Väljes
kvinna till ledamot af skolrådet, äger hon att när som
helst afsäga sig uppdraget.

§ 35 mom. 1.

De afgifter, om hvilka kyrkostämman besluter,
skola utom i de fall, för hvilka annorlunda är i lag
eller författning stadgadt, utgå efter den för kommunal-
utskylder i allmänhet bestämda grund med iakttagande
däraf, att afgifter, hvarom för stads- och landsförsam-
lingar eller delar däraf gemensam kyrkostämman be-
slutar, först skola hvardera församlingen påföras efter
förhållandet i hvarje förekommande fall mellan hvar-
deras sammanlagda skattetal. Personliga — — — be-
slutas.

5:o) **Förordningen om landsting.**

§ 5 mom. 1.

De i 3 § omnämnda valmän jämte lika antal
suppleanter utses bland dem, som äga rösträtt i kom-
munalstämma, sålunda: — — — folkmängd.

§ 7 mom. 1.

För att kunna till landstingsman väljas erfordras
att hafva uppnått tjugufem års ålder, vara inom länet
boende och äga utöfva rösträtt inom det valdistrikt,
för hvilket valet sker. Till landtdagsman kan ock
väljas kvinna gift eller ogift, som uppfyller därför
stadgade betingelser.

§ 24 mom. 1.

Landstingsman eller suppleant äger i godtgörelse för inställelse vid landstingets möte åtnjuta dagtraktamente med sex kronor om dagen för den tid, som mötet varar och som oundgängligen åtgår till resan, fram och åter, äfvensom ersättning för själfva resekostnaden, beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter afgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedels sker.

Befinnas ofvannämnda yrkanden böra föranleda ytterligare ändringar eller tillägg i författningarne, så vilja vi härmed äfven därom ha framställt yrkande.

Stockholm den 12 mars 1907.

<i>Carl Lindhagen.</i>	<i>Fr. Berglund.</i>	<i>Curt Wallis.</i>
<i>Edvard Wavrinsky.</i>	<i>A. Thylander.</i>	<i>L. Gust. Broomé.</i>
<i>Knut Kjellberg.</i>	<i>Jakob Pettersson.</i>	